

Wstęp

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat obserwować można wielokierunkowy, dynamiczny rozwój polskiej archeologii. Jednym z jego przejawów są badania terenowe prowadzone na obszarach Półwyspu Iberyjskiego oraz Ameryki Łacińskiej. Efektywna praca w krajach hispanojęzycznych wymaga komunikatywnej znajomości języka Cervantesa, a także specjalistycznego słownictwa z zakresu archeologii i nauk pokrewnych. Do tej pory polscy archeolodzy nie dysponowali glosariuszem, który mógłby ułatwić prowadzone przez nich studia. Badacze z krajów Ameryki Łacińskiej i Hiszpanii zainteresowani pradziejami Polski mogli liczyć na kilka zaledwie fachowych słowników terminologicznych, ale żaden nie uwzględniał haseł w języku hiszpańskim. Dotychczas wydanych zostało sześć słowników dwujęzycznych zawierających oprócz słownictwa polskiego z zakresu archeologii także: niemieckie (Kostrzewski 1921; Niemann 1938; Kowalewska 2004), francuskie (Rukówna 1951), słowackie (Višňovská 1968) oraz angielskie (Schild, Milisauskas, Kruk 2013). Jedynie słowniki autorstwa B. Kowalewskiej oraz R. Schilda, S. Milisauskasa i J. Kruka zawierają współczesne terminy archeologiczne. Pozostałe pozycje nie były aktualizowane. Warto także w tym miejscu wspomnieć o inicjatywie Międzynarodowej Unii Nauk Pra- i Protohistorycznych, która patronowała powstaniu rysunkowych tablic z wielojęzycznymi objaśnieniami. *Glossarium archaeologicum* (Jażdżewski 1962–1965) stało się cennym źródłem, z którego autor słownika czerpał podczas opracowywania terminologii związanej przede wszystkim z krzemieniarstwem.

Słownik terminów archeologicznych polsko-hiszpański i hiszpańsko-polski jest efektem wieloletniej pracy, podczas której korzystano z publikacji archeologicznych wydanych przede wszystkim w Hiszpanii. Brak specjalistycznego, podręcznego leksykonu bardzo spo-

walnia lekturę tekstów z zakresu archeologii, co było bezpośrednią przyczyną rozpoczęcia nad nim pracy. Jego początki związane są z Instytutem Filologii Romańskiej UAM, w którym podjęto pierwsze próby stworzenia tego glosariusza. Wielką pomoc okazała wówczas dr Paula Quiroga Munguía, a także profesorowie Wiaczesław Nowikow, Józef Sypnicki oraz Jerzy Szalek, za którą autor chciałby serdecznie podziękować. W ostatnich latach motywacji do pracy dostarczali przede wszystkim studenci Instytutu Archeologii UAM realizujący swoje prace licencjackie z zakresu archeologii Półwyspu Iberyjskiego. Słowa wdzięczności należą się dr hab. Zuzannie Jakubowskiej-Vorbrich z Instytutu Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego oraz mgr Aleksandrze Chołuj z Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, które recenzowały maszynopis słownika. Dzięki celnym uwagom i sugestiom zawartym w recenzjach znacząco ulepszono przedkładaną pracę. Terminy hiszpańskie życzliwie sprawdzili mgr Livia Guillén Rodríguez, dr Violeta Moreno Megías oraz dr Álvaro Gómez Peña z Uniwersytetu w Sewilli. Oczywiście całkowitą odpowiedzialność za poprawność przedstawionej terminologii ponosi autor.

W niniejszej publikacji poza terminami strictly archeologicznymi uwzględnione zostały także w niewielkim stopniu pojęcia z zakresu nauk współpracujących z archeologią, przede wszystkim historii, geografii z geologią, antropologii i nauk przyrodniczych. Słownik zawiera około 2500 pojęć podanych w porządku alfabetycznym wraz z ich tłumaczeniami. Wybór haseł podporządkowany był potrzebom archeologów zainteresowanych pradziejami Półwyspu Iberyjskiego, stąd przewaga terminów dotyczących tego obszaru kulturowego. Hasła znajdują swoje odzwierciedlenie w terminologii używanej w podręcznikach do archeologii (Bahn, Renfrew 2012; Cunliffe 1998; Kozłowski 1999), w artykułach z renomowanych czasopism polskich i hiszpańskich oraz w innych słownikach i encyklopediach (Alcina 1998; Brézillon 2001; Fatás, Borrás 2002; García Petit et al. 2002; Kubalska-Sulkiewicz et al. 2012; Menéndez et al. 1997; Michałowski 1975; Moliner 2016; Ocampo 1988; Perlin 2006;

Piszczek 1990; Salazar García, Moreno Martín 2011; Wawrzkowicz, Hiszpański 2010; Weroniecki 2009a, 2009b). Dotyczą one przede wszystkim trzech głównych działów archeologii: prac polowych (terminologia związana z badaniami powierzchniowymi i wykopaliskami), analiz laboratoryjnych (ceramologia, traseologia, datowanie i inne metody specjalistyczne z zakresu nauk ścisłych oraz przyrodniczych) i interpretacji (nazwy kultur archeologicznych, kwestie społeczne w archeologii itp.). Wybrano tylko najważniejsze, najczęściej używane terminy. Uwzględniono również, ale w niewielkim stopniu, słownictwo ogólne, które występuje w pracach archeologicznych.

Hasła są opatrzone kwalifikatorami gramatycznymi zaznaczonymi kursywą. Nie mają ich terminy łacińskie, które nie są zakorzenione w polszczyźnie; te zaznaczono kursywą. Odpowiedniki równoznaczne i bliskoznaczne oddzielono przecinkiem, natomiast odpowiedniki różnoznacne – średnikiem. Kiedy hasło posiada zarówno formę rzeczownika, jak i przymiotnika, wówczas użyto średnika do oddzielenia przymiotników od rzeczowników. W przypadku terminów złożonych tyldą oznaczono powtarzające się kolejne rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki. Jeżeli dany rzeczownik ma dwa lub więcej znaczeń, to tylda zastępuje ostatnie z wymienionych znaczeń rzeczownika.

Autor ma nadzieję, że słownik będzie użyteczną pozycją dla wszystkich, którzy posiadają podstawową znajomość języka hiszpańskiego i chcą czytać publikacje z zakresu archeologii wydawane w tym języku. Praca ta została także stworzona z myślą o czytelnikach hispanojęzycznych, którzy pragną zapoznać się z polską literaturą archeologiczną.

Introducción

En las últimas décadas, ha sido posible observar en la Arqueología polaca un desarrollo dinámico y multidirreccional que se ha manifestado, entre otros aspectos, en los trabajos realizados en la Península Ibérica y América Latina. Un trabajo eficaz en los países hispanohablantes requiere un conocimiento comunicativo del español que incluya los términos científicos utilizados en arqueología. Hasta ahora, los arqueólogos polacos no disponían de un glosario que pudiera facilitar los estudios emprendidos. De la misma forma, los investigadores de España y América Latina interesados en la prehistoria de Polonia sólo tenían a su disposición algunos diccionarios terminológicos con una lista de términos en polaco, pero ninguno incluía entradas en español. Hasta el momento se han publicado seis diccionarios bilingües que contienen vocablos polacos y en otros idiomas: alemán (Kostrzewski 1921; Niemann 1938; Kowalewska 2004), francés (Rukówna 1951), eslovaco (Višňovská 1968) e inglés (Schild, Milisauskas, Kruk 2013). Sólo el diccionario de R. Schild, S. Milisauskas y J. Kruk contiene términos arqueológicos actuales. Los demás diccionarios no están actualizados. Es necesario mencionar también la iniciativa de la Unión Internacional de Ciencias Prehistóricas y Protohistóricas, que patrocinó la creación de tablas con dibujos de objetos arqueológicos y explicaciones en varias lenguas. El *Glossarium archaeologicum* (Jażdżewski 1962-1965) ha sido una fuente valiosa para este trabajo, especialmente a la hora de crear la lista de términos relacionados con la talla de sílex.

Este *Diccionario de términos arqueológicos polaco-español y español-polaco* es fruto de varios años de consultas de publicaciones arqueológicas editadas principalmente en España. La falta de un diccionario especializado ralentizaba considerablemente la lectura de textos de arqueología, y ésta fue la razón principal para comenzar

a trabajar en este glosario. Sus inicios están relacionados con el Departamento de Filología Románica de la Universidad Adam Mickiewicz en Poznań, donde se emprendió la primera aproximación a esta obra. Por aquel entonces, fueron de gran ayuda la Dra. Paula Quiroga Munguía y los profesores Waczesław Nowikow, Józef Sypnicki y Jerzy Szalek. El autor de este trabajo quisiera darles las gracias por sus contribuciones. En los últimos años, los estudiantes del Departamento de Arqueología de la UAM que han realizado sus trabajos de fin de carrera sobre la arqueología de la Península Ibérica han aportado una gran motivación para finalizar este diccionario. El autor querría agradecer también a la Dra. Zuzanna Jakubowska-Vorbrich, del Departamento de Estudios Ibéricos y Iberoamericanos de la Universidad de Varsovia, y a la Lic. Aleksandra Chołuj, del Departamento de Arqueología y Etnología de la Academia Polaca de Ciencias, que comentaron el manuscrito de este trabajo. Gracias a sus valiosas observaciones, el presente diccionario mejoró considerablemente. La terminología española ha sido revisada gracias a la amable ayuda de la Lic. Livia Guillén Rodríguez, de la Dra. Violeta Moreno Megías y del Dr. Álvaro Gómez Peña de la Universidad de Sevilla, por lo que el autor les está especialmente agradecido. Obviamente, el autor asume toda la responsabilidad de la corrección de los términos utilizados.

En esta publicación, aparte de los términos propiamente arqueológicos, también se han incluido los vocablos relacionados con las disciplinas que colaboran con la Arqueología, es decir, Historia, Geografía, Geología y Ciencias Naturales. El diccionario contiene alrededor de 2500 entradas en orden alfabético junto con su traducción. La elección de las entradas está relacionada con las necesidades de los arqueólogos interesados en la Prehistoria, Protohistoria y Antigüedad de la Península Ibérica, de ahí la presencia de términos que se refieren a esta área cultural. Los vocablos reflejan la terminología utilizada en los manuales de Arqueología (Bahn, Renfrew 2012; Cunliffe 1998; Kozłowski 1999), en artículos de revistas polacas y españolas de renombre y en otros diccionarios y enciclopedias (Alcina 1998; Brézillon 2001; Fatás, Borrás 2002; Gar-

cía Petit et al. 2002; Kubalska-Sulkiewicz et al. 2012; Menéndez et al. 1997; Michałowski 1975; Moliner 2016; Ocampo 1988; Perlin 2006; Piszczek 1990; Salazar García, Moreno Martín 2011; Wawrzkwicz, Hiszpański 2010; Weroniecki 2009a, 2009b). Las entradas concier- nen sobre todo a tres grandes ramas de la Arqueología: trabajo de campo (prospección arqueológica y excavaciones), análisis de labora- torio (ceramología, traceología, datación y otros métodos especia- lizados de Ciencias Exactas y Naturales) e interpretación (nombres de culturas arqueológicas, cuestiones sociales en Arqueología etc.). Se han elegido sólo los términos más importantes y más utilizados. También ha sido tenido en cuenta el vocabulario general presente en publicaciones arqueológicas.

Las entradas están dotadas de un calificador gramatical mar- cado en cursiva. No lo poseen los términos latinos que están bien arraigados en la lengua polaca señalados en cursiva. Los equiva- lentes sinónimos están separados por una coma y los de significado diverso por un punto y coma. Cuando una entrada está compuesta por un sustantivo y un adjetivo, se ha utilizado punto y coma para separar los sustantivos de los adjetivos. En el caso de términos com- puestos con varios significados, la virgulilla sustituye al último de los significados dados para un sustantivo.

El autor espera que el diccionario sea un libro útil para todos aquellos que poseen un conocimiento básico del español y desean leer publicaciones arqueológicas editadas en esta lengua. Este dic- cionario podrá también servir a los lectores hispanohablantes que quieran conocer los trabajos de Arqueología publicados en polaco.